

אין הגורל קובע משנה לחברתה [דף סה:] וביאור בסוגיא דשעירי יוה"כ ששחטן בחוץ קודם הגרלה (סב): הרב שגיב אלטמן

א

דהגורל קובע משנה לחברתה), אע"פ שאפשר שבהגרלה החדשה יקבעו השעירים בהיפך. וכ"כ התו"י ד"ה 'ונייתי ונגריל': "פירוש ליום הכיפורים אחר יעשה גורל חדש, אבל מה שהגריל ביום הכיפורים של אשתקד לא מהני מידי וכו', ואע"ג שאינו מועיל כלום לעניין שכשיבא יוה"כ אחר יגרילו ואולי יחול על של שם של עזאזל וכו' שיהיה הגורל להיפך ממה שהיה אשתקד".

וצ"ע לכאורה, דהא אחרי שנקבעו השעירים בהגרלה אי אפשר להחליפם (ככל קריאת שם בקורבנות), וכדאמרינן לעיל מ: "והא אמרת הגרלה מעכבא וכיון דקבעתיה שמאל היכי מהדרינן ליה", וכן לעיל ס"ב: שעיר של עזאזל ששחטו בחוץ פטור עליו, ופרש"י שם ד"ה 'ופטור על של עזאזל': "דלא חזי להקריב בפנים". ורבי יהודה ס"ל הגרלה מעכבא כדפשיט לעיל מ"א. א וגם אם אין קביעות הגורל של שנה זו עולה לעבודה של שנה אחרת, ואינו יכול לעשותם לקורבן על פיה, סו"ס קביעות כל אחד מהשעירים במקומה עומדת, וכפירוש בפה לשאר הקורבנות, דקדושה שבהם להיכן אזלא. ואין לנו לומר אלא דימותו או ירעו, כדאמרו בברייתא אבל לא מצי לחזור ולהגריל עליהם.

ועיין בתוספות ישנים ד"ה 'פר ושעיר של

ביומא ס"ה. "אמר רבא קסבר רבי יהודה חובות של שנה זו קריבות לשנה הבאה. איתיביה אב"י פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן וכן שעירי עבודה זרה שאבדו והפריש אחרים תחתיהן כולן ימותו דברי רבי יהודה [רש"י: כולן ימותו - ולא אמרינן יקרבו לשנה הבאה], רבי אליעזר ורבי שמעון אומרים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה שאין חטאת צבור מתה. אמר ליה קרבנות צבור קא אמרת, שאני קרבנות צבור כדרבי טבי אמר רבי יאשיה דאמר רבי טבי אמר רבי יאשיה אמר קרא 'זאת עלת חדש בחדשו' אמרה תורה חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה. הא תינח שעיר, פר מאי איכא למימר וכו'. אלא אמר רבי זירא לפי שאין הגורל קובע משנה לחברתה [רש"י: אין גורל - של שנה זו קובע לשם שנה אחרת]. ונייתי ונגריל - גזירה שמא יאמרו הגורל קובע משנה לחברתה. הא תינח שעיר, פר מאי איכא למימר וכו'". מבואר בסוגיא דקביעות השעירים שעושה הגורל לשנה זו לא זו בלבד שאינה מועילה לצורך עבודת יוה"כ של שנה אחרת, אלא עצם קביעות השם שחלה על השעירים בטלה, ועל כן יכול לחזור להגריל על אותם שעירים בשנה הבאה (אלולא הגזרה של שמא יאמרו

א. וכן משמעות הסוגיא כאן, דאי לאו דמעכבא לא מסתברא שהיו גוזרים פר אטו שעיר, וכ"כ בס' נר הקודש כאן.

ועיין תוספות הרא"ש מ: ד"ה 'ואי אמרת', שכתב דאחרי שמגריל לכו"ע הגרלה קובעת ולא יכול לשנותם כמו קריאת השם שקובעת בכל הקורבנות. ולא נחלקו אלא בקרא שם בלא הגרלה אי מעכב. וכ"כ בגבורות ארי מ: ד"ה הא לאו הכי.

דקביעות של קריאת שם מהני אף משנה לחברתה ויש לעיין מ"ש זה מזה. ונראה לפרש טעם, דהנה זה דבשאר קורבנות כגון שעיר של ר"ח שנאבד דיכול להקריבו בר"ח אחר [כמבואר ריש שבועות] אע"ג דהוי חטא שלאחר הפרשה [ר"ל דהחטא שבא לכפר עליו נעשה אחר שהופרש השעיר לחטאת, ובגמ' זבחים ו. איבעיא דלא איפשטא אם מכפר הקורבן על חטא שלאחר הפרשה], כתבו התוס' שבועות (י. ד"ה מהו) דהוא משום דכיוון דנאבד בטל הפרשתו ע"ש. והנה בשאר קורבנות שנקבעין ע"י קריאת שם, הקריאת שם שלהם אפשר לחלק. כגון שעיר של ר"ח שיש עליו קריאת שם לחטאת של ציבור ויש ג"כ עליו קביעות שיהיה לר"ח זה. ויכול לעשות הב' קביעות בזה אחר זה לקרות עליו שם חטאת הציבור ואח"כ לקובעו לאיזה ר"ח שירצה, וב' קריאות שם הם. אם כן כשנאבד ועבר ר"ח, כיוון שאינו ראוי עוד על ר"ח שהופרש נעקרה הפרשתו, אבל נעקרה ממנו רק הקביעות לר"ח זה אבל שם חטאת הציבור אינו עקר דעדיין ראוי הוא לזה ויכול לשנותו לר"ח אחר. אבל בשעיר של יוה"כ דקביעותו ע"י גורל והגורל קובעו שיהיה לשם וגם קובעו ליוה"כ זה וכו' שזהו ג"כ בכלל קביעות הגורל, ואם כן כשנאבד ועבר יוה"כ ואינו ראוי עוד ליוה"כ זה וכו' נעקרה קביעותו. וכאן אי אפשר שתעקר רק קביעותו ליוה"כ זה ותישאר הקביעות שיהיה לשם או לעזאזל, כיוון דשניהם קבע הגורל וההגדרה אחת היא ואי אפשר

יוה"כ' שכ' בשם ריב"א דשעירים שאבדו דאמרינן בהם ימותו או ירעו, היינו אחרי הגרלה, דהרי מבואר בשבועות ב: לרבי שמעון דשעירי ר"ה ורגלים ושל ר"ח יקרבו זה בזה כיוון שבאים כולם לכפר על טומאת מקדש וקודשיו, ומודה גם בשעיר חיצון של יוה"כ שהדין כן, ורק שעיר פנימי אינו יכול ליקרב בשל רגלים משום שאינו ראוי למזבח החיצון (שבועות יג:). ולפני הגרלה ראויים לשעיר הנעשה בחוץ [וכמבואר בגמ' סב:]: ואם כן יכול לעשותם שעירי רגלים וכו' ולא ימותו. ובד"ה 'ונייתי ונגריל' כתבו לתמוה בשם ריב"א דכיוון שאין הגורל קובע משנה לחברתה ולא מהני מידי לקביעות השעירים, כי היכי שיכול לחזור ולהגריל עליהם, אם כן יהיו ראויין שוב לשעיר חיצון כמו לפני הגרלה ויוכל לעשותן לחובות אחרות ולמה ימותו. ותיצרו דיש לדחות דמכל מקום מהני מה שהגרילו עליהם שאין לשנותם לשום שעיר, ואע"ג שאינו מועיל כלום לעניין שכשיבא יוה"כ אחר יגרילו ואולי יחול להיפך, ע"כ תו"ד. הרי דלא בטלה קביעותם לגמרי, ואינו יכול לשנותם לשעיר חיצון. ואם כן מאי שנא לעניין שיחליף השעירים ע"י הגרלה לשנה הבאה, באופן שיהיה שעיר פנימי של אשתקד שעיר המשלח דהאי שתא ולהפך. והתו"י לא בארו לכאורה בדבריהם טעם החילוק.

ובמקדש דוד סי' כ"ד ס"ק ג' כ' לבאר עניין ביטול הגורל וז"ל: "ובעיקר מה דאמרינן דאין הגורל קובע משנה לחברתה דמשמע

ב. ר"ל חטאת ציבור מסוימת, כגון שעיר של רגלים או שעיר ראש חודש. ואי אפשר לומר שם כללי לכל חטאות הציבור שבאים שעירים, דהרי מבאר דבאבד השעיר בטלה ההפרשה לזמן (שמבאר לקמן בסמוך) אך נשארה הפרשה זו. ואם זו הפרשה כללית לכל החטאות, אמאי אינו יכול לעשות השעיר גם ברגל אלא רק בר"ח (לדעת רבנן בסוגיא בשבועות שם, ועל שיטתם נסובים דברי התוספות הנ"ל). ועל כרחך דיש הפרשתו לחטאת הרגל וחטאת ר"ח וכו' וזו הקריאת שם הראשונה דמיירי בה המקד"ד.

ולא הקשו אלא מהו שיקרב של ר"ח ברגל וכו',^ו ואמאי, הא בזבחים ו. איבעי לן אי מכפרת עולה על עשה שארע אחר הפרשה. ואם כן נוכיח מכאן שמכפר, שאם לא כן היאך נקריב ברגל זה קורבן שהופרש ברגל קודם, הרי אינו מכפר על טומאת מקדש וקודשיו שארעה בין הרגלים. ועל זה תירצו התוס' דבטלה הפרשתו וכו' [וכן הוא בתוס' זבחים שם ד"ה או דלמא], ועל כרחך בטלה הפרשתו שכתב התוס', לא מיירי בעצם הפרשתו לשעיר ר"ח או לשעיר רגלים, דא"כ פשוט שיכול גם להקריבו למה שירצה שהרי בטלה הפרשתו, ואמאי לא הוה ניחא לרבנן אליבא דר"ש דיקרבו של ר"ח ברגל כמו דהוה ניחא להו שיקרב של ר"ח זה בר"ח אחר. וצריך אם כן לומר דיש הפרשה לזמן והיינו לר"ח זה וכו', והיא הקובעת לעניין חטא שלאחר הפרשה. והיא בטלה בנאבד. אבל הפרשתו להיות שעיר ר"ח לא בטלה. מיהו אחר העיון נראה שאין הכרח לפרש כן בדעת התוס' וי"ל דבאמת אין לנו הפרשה לזמן, אלא הפרשה לחובה כגון שמקדיש השעיר להיות חטאת ר"ח, והפרשה זו קובעת את החטאים המתכפרים בו לעניין חטא שלאחר הפרשה [ואין נפ"מ באיזה ר"ח יקרב אלא מצד חטא שלאחר הפרשה, שעל כן צריך להפרישו במועד הקרבתו]. ותירוץ התוספות דנעקרה הפרשתו מיירי בהפרשה זו לעצם החיוב ואעפ"כ אינו יכול להקריבו לשם חובה אחרת. ובאור העניין, דהנה המקד"ד פירש את כוונת התוספות במ"ש דנעקרה הפרשתו - דכיוון שאבד בטלה הפרשתו לגמרי (רק דמיירי בהפרשתו לזמן).^ז ועל פי יסוד זה ביאר גם את ביטול

שתחלק, וכיון שבטלה קביעות ההגרלה בטלה לגמרי.^ח

מבואר בד' המקד"ד דהא דאין הגורל קובע לשנה אחרת, אינו גדר בדין ההגרלה שמגביל את חלוקתה לשנה זו, אלא ביטול ממילא של חלק מקביעות ההגרלה מצד מה שעל כורחנו קביעותם לשנה זו בטלה, וכגדר ביטול הפרשה המבואר בתוס' שבועות הנ"ל. ומתוך כך בטלה קביעות ההגרלה כולה והווי השעירים כאילו לא הוקבעו מעולם, ושפיר יכול לחזור ולהגריל עליהם לשנה הבאה. אבל אם היה שייך לחלק בין הקביעות לשם הקורבן לבין הקביעות לזמן, באופן שרק קביעות השעירים ליוה"כ זה תתבטל, אה"נ דהייתה מועילה קביעות ההגרלה של שנה זו גם לשנה אחרת.^ט

אומנם יש לעיין ביסוד זה המונח בדברי המקדש דוד, דיש הפרשה לזמן והיא הפרשה בפנ"ע מלבד ההפרשה לשם הקורבן. דהנה לכאורה מוכח כדברי המקדש דוד מדברי התוספות שבועות הנ"ל, שדברי התוספות נסובים על מה שאמרו במשנה ריש שבועות "אמרו לו לר"ש [דסובר שאין כפרת שעירי ציבור שווה] מהו שיקרבו זה בזה [והיינו שעיר ר"ח שאבד ונמצא אח"כ, מהו להקריבו בתור שעיר רגלים וכיוצא ב] אמר להן יקרבו. אמרו לו הואיל ואין כפרתן שווה היאך קרבין זה בזה וכו'. והקשו התוס' דמשמע דלעניין שיקרב שעיר ר"ח זה בר"ח אחר, או של רגל זה ברגל אחר שכפרתן שווה, זה ניחא לכולהו [דהיינו שאף רבי שמעון דלית ליה לב ב"ד מתנה מ"מ פשוט לנו שיקרבו באופן זה כיוון שכפרתן שווה,

ג. ומ"מ גם לדרך זו א"א להביאם לשנה הבאה, דסו"ס חסרה הפרשה ליוה"כ זה, ומסתמא גם זה אינו נקבע בפה בשעירי יוה"כ. ולחזור ולהגריל א"א, שהרי שמם עליהם.
ד. ועיין קה"י שבועות סימן ז' שביאר דמטעם הקדש בטעות אתינן עלה, דאילו ידע שלבסוף יאבד ולא יבא לכלל הקרבה, לא היה מקדישו או שהיה עושה תנאי בהקדשו וכו' ועיין שם

שכפרתו שווה. וגם כאן לא א"ש לפי תי' התוס', שהרי לא מיירי שבטלה הפרשתו לגמרי (דאם כן לא הוצרכנו לטעם שכולם באים לכפר וכו') והפרשתו לזמן גם אם בטלה, לא מהני לעניין זה של חטא שלאחר הפרשה. דהא לא נימא שמפריש לזמן קורבן שקדוש לחובה אחרת וכו"ל. ואין לומר דאה"נ דכל האיבעיא בזבחים ו. אי מכפר על חטא שלאחר הפרשה היא אליבא דרבנן דאמרו לו לר"ש, דלית להו סברת רבי שמעון דיקרבו של זה בזה אי לאו משום לב ב"ד מתנה. והתוס' שהקשו מהסוגיא כאן, לא הקשו אלא מדעת רבנן דאמרו לו דהוה ניחא להו של ר"ח בר"ח אפילו אליבא דר"ש דלית ליה לב ב"ד מתנה. זה אינו, דהא בזבחים שם ו: בעי ליפשוט הספק דחטא שלאחר הפרשה מדין שעירי עצרת והתם היא ברייתא דרבי שמעון. ואח"כ דדחי לראיה התם דלב ב"ד מתנה, הקשו ע"ז בגמ' דר"ש לית ליה לב ב"ד מתנה. הרי דכל השקו"ט שם הוא גם אליבא דר"ש. וכן התוס' זבחים שם לא הזכירו כלל את הרבנן דאמרו לו, רק הקשו ממה שאפי' לר"ש דלית ליה לב ב"ד מתנה, יקרבו של רגל ברגל.

ועוד יש להעיר, דהתוס' כתבו בסוף הדיבור דלא דמי לשעירי עצרת דלא אמרינן התם כשנשחט הראשון איגלאי מילתא שלא תחול על השני הפרשה עד שעת שחיטה, דבשעירי עצרת לא שייך לומר דנעקרה הפרשתו, דעל דעת כן הופרשו – שישחטו זא"ז. ואי מיירי התוס' בביטול הפרשה לגמרי מחמת שנאבד, מילתא דפשיטא היא דלא דמי

הפרשת שעירי יוה"כ כנ"ל. אבל קשה טובא לפירוש זה, דהרי קושיית התוספות קשה גם על מה שאמרו שם בהמשך המשנה: "ר"ש בן יהודה אומר משמו וכו' אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה אמר להם הן אמרו לו אם כן יהיו של יוה"כ קרבין בר"ח [והיינו דלשיטת ר"ש בן יהודה אליבא דרבי שמעון כפרת שעירי יוה"כ מרובה משל ר"ח] אבל היאך של ר"ח קרבין ביוה"כ לכפר כפרה שאינה שלה וכו' " וקשה גם כאן קושיית התוס' הנ"ל אמאי ניחא לכו"ע שיקרב של יוה"כ בר"ח (וכ"ש של ר"ח בר"ח), הא הוי חטא שלאחר הפרשה. וכאן הרי לא שייך לתרץ שבטלה הפרשתו לזמן בלבד דלא שייך שיחזור ויעשה הפרשה לזמן לר"ח זה על קורבן שקדוש לשעירי יוה"כ. ועל כרחך צריך לומר לשיטת המקד"ד דבטלה בזה הפרשתו לגמרי, (והכי נמי מסתברא, דלא ראוי להקריבו ביוה"כ הבא ונמצאה כל הפרשתו בטעות. ולא דמי לשעירי ר"ח שעצם הפרשתו לשעיר ר"ח אינה בטעות שיכול להקריבו בר"ח הבא, ועל כן לא בטלה אלא הפרשתו לזמן). ואם כן קשה דכיוון שבטלה הפרשתו מכל וכל, יעשנו למה שירצה, ואמאי הוודו רק בשל יוה"כ שיקרב בר"ח משום דכפרתו מרובה משל ר"ח.^ה

ועד"ז יש להקשות גם מדעת רבי שמעון גופו, דס"ל דיקרבו של זה בזה כיוון שכולם מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, ותקשי קושיית התוס' דמ"מ הוי חטא שלאחר הפרשה, דלא עדיפא הא דרבי שמעון משעיר של ר"ח זה שבא להקריבו בר"ח אחר

שהאריך בזה.

ה. ועיי"כ רק משום כפרתו מרובה הוה ניחא לרבנן דאמרו לו, ולא אמרו כן לרבנותא בעלמא. דהא לרבי שמעון דרישא דלא ס"ל שכפרת שעיר של יוה"כ מרובה לא אמרו אלא שיקרב של ר"ח בר"ח ורגל ברגל אע"ג דגם לשיטתו י"ל לפי הסברא הנ"ל, דשעיר יוה"כ שאבד בטלה הפרשתו לגמרי. ועיין ירושלמי שבועות פ"א ה"ה שמפורש כן.

לעניין תמידין שלא הוצרכו לציבור, שקרבין כעולת נדבה לקיץ המזבח, לב ב"ד מתנה עליהן, כהא דאמר רב יהודה אמר שמואל וכו' עיי"ש. וכן כתב בדומה לזה בתו' הרא"ש בשבועות יב: ד"ה 'דאף' בשם ריצב"א. הרי דלשיטה זו קביעות הקרבן לעניין חטא שלאחר הפרשה אינו תלוי בהפרשה לזמן (או שאין גדר הפרשה לזמן בפנ"ע), וכדי שלא יהיה קרב על חטא שלאחר הפרשה צריך לצאת לחולין והיינו שתבטל הפרשתו לחובת קורבן לגמרי.

גם לפי"ז מדוע פשוט לתוס' דמירי במשנה בשבועות שם בהופרש לזמן, והוקשה להם מהסוגיא בזבחים, נימא בפשיטות דלצד שאין הקרבן מכפר על חטא שלאחר הפרשה מתבארת המשנה בשבועות בלא הופרש עדיין לזמן. ועל כן גם לא שאלו אלא מהו לקרב של זה בזה. אבל של ר"ח בר"ח פשיטא שקרב.

והנראה בפירוש דברי התוס', ד'נעקרה הפרשתו' שכתבו, לאו למימר דבטלה הפרשתו מעיקרה כהפרשה בטעות, אלא העניין דכל הפרשה היא לצורך הקרבה ועל כן חשבינן הפרשתו שהיא על דעת שתחול הפרשתו "עובר לעשייתה", והמפריש את השעיר הייתה דעתו שתחול הפרשתו ויקרב בר"ח זה. אבל אחר שאבד השעיר והוצרך להפריש אחר, איגלאי מילתא דהפרשתו אינה הפרשה עד ר"ח הבא שאז יקריבוהו. ומצינו דיכול להקדיש קדוה"ג שתחול אח"כ, עיין נדרים כ"ט. (ואף למאי דבעי לאוקמי התם בקדושת דמים דווקא, אינו אלא משום הפדיון שאמרו שם ולא מצד

לשעירי עצרת. דהתם לא הווי כלל שלא כדעתו ולא שייך בזה הפרשה בטעות כלל, ומה הוצרכו התוס' לפרש ד"ז.¹

ועוד דמשמעות לשון התוס' דאינו צריך לחזור ולהקדישו שנית כשבא להקריבו, אלא שהפרשתו לר"ח הבא תחול מאליה. שכן כתבו "וכשיבא ר"ח תחול עליו הפרשה". וכן גבי שעירי עצרת כתבו "דלא תחול וכו' עד שעת שחיטה". וכן בתוס' זבחים שם כ' שלא הייתה הפרשתן הפרשה עד רגל אחר דשחיטה ליה". ולפי המקדש דוד דמצד ביטול הפרשה נגעו בה, לכאורה מוכרח להפרישו אח"כ מחדש לזמן.

גם יל"ע בעצם חידושו של המקד"ד דיש שתי הפרשות, וההפרשה הקובעת חטא שלאחר הפרשה, היא ההפרשה לזמן דווקא, וההפרשה לחובתו לבדה לא קובעת את החטאים המתכפרים בו. ועיין זבחים ו: שדחו שאין להביא ראיה מקורבנות ציבור לעניין חטא שלאחר הפרשה ד"שאני קורבנות ציבור דלב ב"ד קמתנה עליהן כדרב יהודה אמר שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל קורבנות ציבור סכין מושכתן למה שהן וכו' ומי אית ליה לרבי שמעון לב ב"ד מתנה עליהן וכו', ופרש"י שם ד"ה 'קורבנות ציבור' ללישנא חדא, דהא דסכין מושכתן היינו כגון תמידין שלא הוצרכו לציבור יכול להקריבם נדבה משום שלב ב"ד מתנה וכו' עיי"ש. ובהשמטות השטמ"ק לדף ו: ד"ה סכין מושכתן, הביא ד' התוס' טוך, שכתב בשם רשב"א לבאר דעת רש"י, דהסוגיא שם הקשתה דר"ש לית ליה לב ב"ד מתנה לעניין שיצא לחולין לגמרי, אבל

1. ואין לומר דקשיא להו דגם בשעירי עצרת נימא דבטלה הפרשתו משום דבאופן שהפריש שניהם יחד לא יכפר השעיר השני על עבירתו שאחר הפרשת הראשון ונמצא דלאו שפיר קעבד. דאם כן מה תי' התוס' דהתם על דעת כן הפריש דיקרבו זא"ז, וכי ע"ד כן הפריש שלא יכפר על עבירות שבנתיים. אלא ע"כ מצד זה אין לומר הפרשה בטעות אלא בכגון שלא קרב או נמצא שלא הוצרך כלל לחובה זו וכו'.

ולפי"ז מיושב מה שהקשנו לעיל. דהשתא גם לרבנן דאמרו לו אליבא דרבי שמעון בן יהודה, וגם לרבי שמעון, אתי שפיר כתי' התוס' דנעקרה הפרשתו להיות שעיר יוה"כ והיינו דלא חלה עדיין. אבל אינו יכול לעשותו לדבר אחר כיוון שסו"ס הפרישו לחובתו. ואע"ג שנמצא שחלה הפרשתו לשעיר יוה"כ אחרי יוה"כ - סמוך לר"ח, ניחא ליה למפריש בזה כיוון שיכול באופן זה ליקרב בדיעבד לחובת ר"ח משום שכפרתו מרובה (או כיוון שכולם מכפרים על טומאת מקו"ק לדעת רבי שמעון) ונמצא שחלה הפרשתו סמוך לשחיטתו עכ"פ, וא"א לתקן בעניין אחר.

ומבואר הא דהקשו התוס' בשבועות משעירי עצרת דלא אמרינן התם עקירת הפרשה, דכיוון דעסקינן בתנאי חלות ההפרשה ולא בביטולה, אם כן תקשי בשעירי עצרת אמאי פשיטא לגמ' דלא אמרינן דאע"ג דמפרישם עכשיו, הווי כמותנה ועומד דאיזה שעיר שישחט ראשון תחול הפרשתו מיד, והשעיר שלא ישחט איגלאי מילתא דלא חלה הפרשתו עד שחיטתו. וע"ז תירצו התוס' דהתם הפריש ע"ד שיקרבו זא"ז והיה בדעתו עיכוב זמן ההקרבה ואעפ"כ הקדישם עתה

זה שחל אחר זמן. ועיין שם עמוד ב' בר"ן ד"ה אמר רב פפא, דלפירושו מבואר שם בסוגיא להדיא דין מקדיש קדוה"ג לאחר זמן אע"פ שלא החל קדושה בינתיים כלל, ומדמה לה לנותן פרוטה לאשה ואומר התקדשי לי לאחר ל' יום. ועי"ש ד"ה פשיטא).^ז וזהו שנקטו התוס' בלשונם: "דאיגלאי מילתא דלא הייתה הפרשתו הפרשה עד רגל אחר דשחטיה ליה" - לא דבטלה, אלא דלא חלה עד שיבא לשעת מעשה לשוחטן. וכן נקטו להדיא בקושיא משעירי עצרת שכ' "שלא תחול על השני הפרשה עד שעת שחיטה". ואינו צריך לחזור ולהפריש כשיגיע זמן ההקרבה, שהרי חל עתה ממילא.

ולדרך זו א"צ לומר דיש שתי הפרשות - לחובתו ולזמן. אלא נימא דיש רק הפרשתו לחיובו, כגון לשעיר ר"ח או שעירי רגלים וכו', וזמן הפרשתו לחיובו הוא הקובע לעניין חטא שלאחר הפרשה, כמוש"כ לעיל. ובאבד אמרינן שפיר דאינו חטא שלאחר הפרשה, כיוון שנמצא שלא חלה הפרשתו עדיין. אבל אינו יכול לעשותו לחובה אחרת שהרי סו"ס הפרישו לחובה אחת אע"פ שלא חל עדיין.^ח

ז. ועיין תוספתא תמורה פ"ג ה"א. ובפי' חזון יחזקאל שם בביאורים ד"ה שור זה הקדש. אומנם עיין שם בחידושים סוד"ה מעכשיו, שהרמב"ם מפרש התוספתא בקדושת בדה"ב. ח. וכמבואר בסוגיא שם שאינו יכול לחזור בו. ועי"ש בר"ן ד"ה הכא. ואף למש"כ שם שדעת הרשב"א דזה תלוי בפלוגתא וכו', מ"מ נראה שכאן אינו יכול לשנות לכו"ע דהא בעינן דהמקדיש יחזור בו מהקדשתו והא ליתא הכא.

ובר מן דין, אפילו נימא דעד שהגיע זמנו יכול לשנותו, הרי תירוץ התוס' הוא לבאר האופן שמקריב שעיר של ר"ח בר"ח אחר דמודו בו כו"ע, וביארו דאמרינן שדעתו שתחול הפרשתו סמוך לעשייתו ולכן יחול בר"ח הבא ויקריבנו אז. אבל אם משנהו לדבר אחר כגון שיקח שעיר שהופרש לר"ח כדי להקריבו ברגל, בזה לא שייך לומר דאיגלאי מילתא שלא חלה הפרשתו של הראשון עדיין, שהרי אין כאן צורך בדחיית ההפרשה הראשונה אלא בביטולה, וזה לא אמרינן שתהא כל עיקר הפרשתו על תנאי שיוצרך, אלא הוא וודאי מפריש (ואין לדון על תנאי דאם יוצרך אלא מתורת לב ב"ד מתנה). ורק לעניין זמן החלות אמרינן בסתמא שדעתו על הר"ח שיקרב בו למעשה. ואם כן כשבאים לדון על שינוי מחובה לחובה דנים על קורבן שחלה עליו הפרשתו.

בין הגרלה לבין דין נעקרה הפרשתו. די"ל דנעקרה הפרשתו לא אמרינן אלא בקריאת שם דתלוי בדעת המפריש, דבזה י"ל דבטלה הפרשתו. אבל בגורל שהתורה חידשה ששעיר של יוה"כ – הגורל עושהו חטאת ולא קריאת שם בפה, מנלן דשייך ביטול הפרשה, נימא דהיכא דלא הקריבום ימותו או ירעו ואין להם תקנה, דהרי אין כאן דעת מפריש לתלות בה.

ואם כן הדרינן לדין הגרלה לבאר מצד מה בטלה הקביעות שם של השעירים. והנראה לפרש, דעניין אין הגורל קובע משנה לחברתה הוא דין במצוות ההגרלה עצמה, שלא יוכל לעשות שעירי יוה"כ בשנה אחת מכח ההגרלה שעשה שנה שעברה, שאין קביעות השעירים של שנה שעברה עולה לקביעות שנה זו. ואין זה משום דעל כרחך בטלה עכ"פ חלק מן הפרשה של שנה שעברה, אלא דין הוא מדיני ההגרלה. ומעתה, כשלא הוקרבו השעירים באותו יוה"כ שעשו בו את ההגרלה בטלה הפרשתו,

יחד ולא זא"ז, ואם כן לא שייך לומר דכוונתו שלא תחול הפרשתו עדיין, דלמה לא הפרישם כל אחד בזמנו. אבל בפר ושעיר שאבדו סבר שיקרבו עתה, וכיוון שאבדו אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דלא חלה עדיין הפרשתו, ודו"ק.^ט

היצא מן האמור שגם באבד השעיר לא אמרינן דבטלה הפרשתו אלא שנעקרה למפרע ולא חלה עד הזמן שבא להקריבו. ומיירי בעצם הפרשתו לחובה ולא לזמן, ואין ראייה מן התוס' דיש גדר הפרשה לזמן מלבד הפרשתו לחובתו, ואדרבא מסתברא דאין גדר כזה. דבהפרשה לזמן לא שייך למימר תנאי של חלות. דלא שייך שתחול הפרשה לזמן זה – בזמן אחר. ואם כן אי אפשר לבאר הגדר שאין הגורל קובע משנה לחברתה, מטעם ביטול הפרשתו לזמן ליוה"כ הזה ומתוך כך ביטול כל קביעות ההגרלה כמוש"כ הג' בעל מקדש דוד.

ובאמת בר מן דין, אפי' אליבא דשיטת המקד"ד יש לחלק לעניין ביטול הפרשה

ט. ועיין ח"י הריטב"א שבועות י. ד"ה מהו שיקרבו, שהביא קושיית התוס' וכתב בתירוצו "ותירצו דהכא כל שאבד והופרש אחר במקומו הרי הוא כאילו נעקרה הפרשתו הראשונה ותחול עליו הפרשה אחרת על מועד זה שהוא קרב בו וכו' " ולשון 'כאילו' נעקרה' שנקט משמע דאין כאן ביטול הפרשה, וא"ש טפי למש"כ דרק איגלאי מילתא שאינו חל עדיין אלא רק לחודש הבא. ומה שנקט הפרשה אחרת לאו למימרא שחוזרים ומפרישים להדיא, אלא מצד חלות ההקדשה נקט כן, שהיא אחרת מהיות השעיר מופרש בתחילה בטרם שנתברר שאין כאן עדיין חלות הפרשה.

אומנם עיין בתוס' הרא"ש שם ד"ה מהו שיקרבו שכי' "וי"ל דכיון שנאבד והפרישו אחר וכפר על מה שהיה לו לזה לכפר בטלה הפרשת הראשון והוי כאילו לא הופרש מעולם, וכשיגיע ר"ח אחר תחול עליו הפרשה לכפר על עבירות של קודם לכן". משמע לכאורה דבטלה לגמרי. מיהו נראה שיש לפרש גם בדעת הרא"ש כמו שביארנו בתוס', דאל"כ הוא תימה דנקט כאילו לא הופרש מעולם בשעה דאינו יכול לשנותו לחובה אחרת, ולא ביאר שרק צד מסוים בהפרשה בטל. גם לשון 'תחול עליו הפרשה' משמע מאליה, ולא שחוזר ומפריש. גם מה הוצרך לפרש דכאילו לא הופרש מעולם, הא באמת לא איכפת לן אם היה מופרש בעבר אלא העיקר שעתה מפרישו לחובה שלשמה קרב. ופירוש דבריו לפי"ז דר"ל דבטלה חלות הפרשתו וכאילו לא בא לידי כך מעולם – לאפוקי מהיכא שהופרש וחלה עליו הפרשה אלא שבטלה הפרשתו, שאז צריך לחזור ולהפריש. אבל כאן באמת נתברר שלא חלה הפרשתו מעולם אלא רק כשיגיע ר"ח אחר תחול הפרשתו. ודוק.

מתנה, ויש לומר דפקעה ההפרשה כשלא הוצרך. וכאן כאמור עדיפא טפי, שהרי איננו דנים על עצם קדוה"ג, דלא נפקו השעירים לחולין, אלא רק על ביטול קביעותן ע"י ההגרלה.

ואפילו בלא כל זה, מצינן למימר דלא גרע נדון זה מהפרשה בטעות, דאמרינן דעל דעת הכי לא אקדיש (עיינן ב"ק קי:), או תנאי אם הוצרכו יקדשו וכו', דכמו כן בהגרלה, כיוון דכל עניינה להקדיש רק לצורך שנה זו, אם לא הוצרך לשנה זו אין קביעתה קביעה וכאילו לא הגריל [ואף שאין כאן דעת מתנה אלא מעשה מצווה של הגרלה, סו"ס על פי גדריו של המעשה עצמו אינו אלא לצורך אותה שנה, וכמותנה ועומד הוא]. אלא שלדרך זו אם לא הקריב את השעירים בהאי שתא, בטלה קביעות ההגרלה למפרע. ולפי הדרכים שבארתי לעיל, בטלה קביעותן מכאן ואילך.

ב

הגורל מועיל עכ"פ שלא יכול לשנותם לשעיר חיצון

כבר הובא לעיל דהתו"י בד"ה 'פר ושעיר של יוה"כ שאבדו' כתבו: "דאבדו היינו אחר הגרלה, דאי קודם הגרלה הן ראויין לשעיר הנעשה בחוץ, ואפילו נמצא אחר יוה"כ יכול להקריבו בר"ה או ברגלים, כדמשמע בפ"ק דשבועות לרבי שמעון, הואיל וכולן באין לכפר על טומאת מקדש וקודשיו, ואמרינן התם דבשעיר חיצון מודה ר"ש דאפשר להקריבו הואיל וראוי על מזבח

ולשנה הבאה יכול לשנותן ולהגריל עליהן מחדש כמו שאמרו: 'ונייתי ונגריל', שאין ההגרלה קובעת את השעירים ומפרשתן אלא לצורך שנה זו, ואם לא הקריבין בטלה הפרשתן ממילא. דלא מבעיא למ"ד בנדריים כ"ט. דקדושת הגוף פקעה בכדי ועל כן יכול להתנות ע"ז, כאן שמעיקרא אינו אלא לצורך שנה זו, יש לנו לומר דבטלה קביעותן לשנה אחרת וכמותנה ועומד הוא. אלא גם למ"ד לא פקעה בכדי, הכא שהשעירים קדושים בקדוה"ג כבר לפני ההגרלה וההגרלה אינה אלא קובעת להם שם שעיר פנימי ומשתלח, ובביטול קביעתן לא בטלה קדושת הגוף שלהם אלא רק קביעותן ע"י ההגרלה, בזה י"ל דכו"ע מודו שכיוון שכל מהות קביעותן אינה אלא לזמן, אם לא הוצרכו בטלה קביעותן. וגדולה מזאת כתב החזו"א מנחות סי' כ"ח ס"ק ז' אפילו לעצם קדוה"ג, וז"ל: "נראה דאע"ג דאמרו נדרים כ"ט דקדושת הגוף לא פקע, ואם אמר ל' יום עולה הרי הוא קדוש לעולם, מ"מ יכול להתנות שאם ישאר מותר יהיה חולין, דכיוון דאין הקדש אלא בשביל התכלית ואם אין הקטרה אין הקדש והוי כעין נעשה מצותו, והלכך אף קדושת הגוף פקעה כשאין להקדש חפץ בו. עכ"ל. ואף שכתב כן לבאר בזה גדר לב ב"ד מתנה [ולפי שיטתו שם, דבלב ב"ד מתנה אינו חולין למפרע], וכתב דמ"מ תנאי בעינן, הא ביאר שם דהתנאי נצרך לעניין זה שלא יחשבו קדושים פסולים עיי"ש. ומ"מ כאן שמעיקרא אינו מועיל אלא לשנה זו והוא מגדרי המצווה, וודאי לא גרע לפי סברת החזו"א מלב ב"ד

י. ולא דמי להא דהקשנו לעיל לפירוש המק"ד דמהיכי תיתי דבעבר הזמן בטלה קביעות הזמן שעשתה ההגרלה, הא אין כאן דעת בהפרשה. משום שלשיטת המק"ד אין גדר בהגרלה שהיא לשנה זו רק דממילא בטלה עם חלוף זמנה, ואם כן נימא דלמא לא בטלה ואין לה תקנה. אבל לפירושו דההגרלה היא במהותה רק לצורך שנה זו, מכח גדרי ההגרלה הוא כמותנה ועומד ולא גרע מדעת מתנה.

דוד (שם) כתב לבאר דהגרלה עושה ב' דברים – חדא, שקובעת אלו השעירים לשם ולעזאזל ואינו יכול עוד לשנותן לקורבן אחר, והרי הן כקן סתומה שאינו מחוסר אלא להתפרש איזו לחטאת ואיזו לעולה, אבל לשנותן לקורבן אחר לגמרי אי אפשר, וזה אפילו למ"ד הגרלה לא מעכבא. והדבר השני (למ"ד הגרלה מעכבא), דגם מפרשת איזה לשם ואיזה לעזאזל. ועתה, מה שאמרו דאין הגורל קובע משנה לחברתה היינו דווקא פירושן איזה לשם ואיזה לעזאזל, שעל כן יכול לחזור ולהגריל עליהם לשנה הבאה ולא אכפת לן מה שיכול לצאת להיפך, אבל קביעות אלו השעירים כקן סתומה לא בטלה כלל, ועל כן לא יכול לעשות השעירים לקורבן אחר. וטעם החילוק בזה הוא, דקביעותן כקן סתומה אינו משום דההגרלה עצמה עושה זאת, אלא הוא קביעות שאר הקורבנות – ע"י ייחודן בקריאת שם, וכאן כיוון שמגריל עליהם אין לך יחוד גדול מזה, דע"י מעשיו הוא מוכיח שמיחדן לשם ולעזאזל (ולא אמרו למ"ד דהגרלה מעכבא דלא מהני קריאת שם אלא לעניין פירושן איזה לשם ואיזה לעזאזל). ועל כן, הגם שדין הגרלה אין כאן עתה, מ"מ מה שיחדן הכהן במעשיו אינו תלוי בזה, וזה מהני אף ליוה"כ אחר. אבל פירושן לשם ולעזאזל שנעשה ע"י ההגרלה עצמה, בטל עם ההגרלה.

עוד כתב המקד"ד שם " וזה דאמרינן (ס"ב:) דב' שעירי יוה"כ עד שלא הגריל עליהם חייבין עליהם בחוץ מפני שראויין לשעיר הנעשה בחוץ, ומשמע אף כשיחדם שיהיו לשם ולעזאזל שהרי קורא אותם ב' שעירי יוה"כ ומ"מ יכול לשנותן לשעיר הנעשה בחוץ [וקשה אם כן על מה שפירש לעיל דקביעותן כקן סתומה הוא ככל יחוד ואינו תלוי בהגרלה], נראה הטעם משום דקי"ל

החיצון, לאפוקי פנימי שאינו ראוי על מזבח החיצון, משמע הא קודם הגרלה ראוי למזבח החיצון, כיוון שראוי לשעיר הנעשה בחוץ" עכ"ל. ובד"ה 'ונייתי ונגריל' כתב דאע"ג דאין הגורל קובע לשנה אחרת, מכל מקום מועיל מה שהגריל עליהם שאין לשנותם לשום שעיר גם לשנה אחרת, דאל"כ מאי טעמא אמרו בברייתא דשעיר שאבד ימות או ירעה, הלא יכול לשנותו לשעיר חיצון או לשעירי רגלים. ונמצא ישוב הסוגיות לפירוש התוספות ישנים, דמהברייתא דפר ושעיר של יוה"כ שאבדו מבואר דאין לשעיר תקנה להקריבו בזמן אחר, ואע"פ שאמרו בריש שבועות (ב:) דלר"ש שעירי חטאות שלא קרבו במועדם יקרבו במועד אחר, כגון שעירי רגלים שאבדו יקרבו בר"ח וכו', הרי מבואר בברייתא שם (י"ב:) דזה דווקא במה שראוי למזבח החיצון, אבל חטאת פנימית שאינה קרבה על מזבח החיצון לא קרבה כחטאת ציבור אחרת. אומנם השעיר לא מקרי אינו ראוי למזבח החיצון אלא אחר הגרלה, אבל לפני הגרלה מבואר בסוגיא לעיל ס"ב: גבי שעירי יוה"כ ששחטן בחוץ קודם הגרלה דחייב הואיל וראויין לשעיר חיצון. וממילא אם לא קרב ביום כיפור יכול לרבי שמעון להקריבו כשעיר חטאת בראש השנה או ברגל כנ"ל. אבל אחר הגרלה אינם ראויים לשעיר חיצון, ולפיכך אם נאבד ולא הקריבו ביוה"כ אין לו תקנה. ואף על פי שאין הגורל קובע משנה לחברתה, ויכול לשנות השעירים מקביעותן כמבואר בסוגיין, מ"מ לעניין שלא ראויים שני השעירים שהגריל עליהם - למזבח החיצון, לזה מועיל הגורל גם משנה לחברתה.

והנה התו"י לא ביארו מאיזה טעם יש לחלק, דלעניין שלא יוכל לעשותו שעיר חיצון מועיל מה שהגריל עליו אף שלא נקבע בתור שעיר פנימי לשנה הבאה. והמקדש

דקרבנות ציבור 'סכין מושכתן למה שהן', וקודם לכן יכול לשנותן לקורבן אחר אעפ"י שיחדן כשאר ק"צ. אך זהו רק משום תנאי ב"ד שיהיה אפשר לשנותן כמ"ש תוס' שבועות. אך זה דווקא קודם הגרלה, אבל לאחר הגרלה שכבר עשה בהם מצוה אי אפשר תו לשנותן "

והנה מש"כ המקד"ד דדוקא ביחודן שע"י הגרלה נקבעים באופן שא"א לשנותן, לכאורה מדוקדק כן מד' התו"י גופם, שתלו בהגרלה ולא בייחודן. אבל באמת אינו כן, שהרי כשבאו התו"י להוכיח דלפני הגרלה לא ימותו כיוון שיש להם תקנה, תלו בדעת ר"ש שבשבעות דיקרבו של זה בזה שכולם באים לכפר על טומאת מקו"ק. והרי ר"ש לית ליה לב ב"ד מתנה כמבואר שבועות י"א: וזבחים ו: ולית ליה הדין של סכין מושכתן (ולכן תולה בגדר "שכולם אינם באים אלא לכפר על טומאת מקו"ק", ולרבנן דאית להו לב ב"ד מתנה אינם צריכים לזה) ולדידיה כיוון שעושה אותן כקן סתומה גם בלא הגרלה, תו לא מצי לשנותן. וע"כ צ"ל שמה שתלו התו"י בהגרלה היינו בלא ייחדן קודם לכן. ואדרבא, משמע מהתו"י דס"ל דאין כאן לב ב"ד מתנה לכו"ע ולכן הוצרכו לתלות בסברת ר"ש. ולכאורה מוכרחים לומר כן, דבשבועות י"א. הקשו למ"ד דלב ב"ד מתנה עליהן מהברייתא דפר ושעיר של יוה"כ שאבדו וכו' דאמאי ימותו או ירעו, הא לב ב"ד מתנה עליהן, ותירצה הגמ' דאבודים לא שכיחי, ופרש"י דלכן לא מתנו עלה ב"ד. הרי מבואר דאין תנאי ב"ד בשעיר של יוה"כ, ושפיר הוכיחו התו"י רק מכח שיטת ר"ש דיקרבו של זה בזה. ואם כן צ"ע מה שכתב המקד"ד דאפילו בייחדן אם לא הגריל יכול לשנות משום לב ב"ד מתנה. ואין לומר דאה"נ, - וצ"ל דכוונת המקד"ד דווקא בלא אבדו, אבל באבדו מודה דאינו

יכול לשנותן גם אם יחדן בפה, - דוודאי אבדו דלא שכיחא, כולל בזה כל היכא דלא הקריבום מאיזו סיבה שהיא, ורק בתמידין שוודאי יותרו מהם טלאים שלא הוצרכו, או קורבנות שאין מקפידין עליהם כ"כ ואפשר שיאבדו (כמו שכ' התוס' שבועות שם ד"ה 'רבי'), אמרינן לב ב"ד מתנה. ועיין במקד"ד סימן י"ח בסופו, שכתב להדיא להקשות על הברייתא דפר ושעיר של יוה"כ ושעירי ע"ז שאבדו, אמאי אמרינן דימותו או ירעו, הא ק"צ סכין מושכתן ויקרבו לקורבן אחר, ותירץ דשעיר לא שייך בו סכין מושכתן כיוון שצריך הגרלה והגורל קובעו לשעיר הנעשה בפנים (ועיי"ש מה שתירץ גבי פר וגבי שעירי ע"ז, בין לרבי יהודה ובין לר"ש). הרי שמבאר דין לב ב"ד מתנה דסכין מושכתן למה שהן גם בכה"ג שאבדו וקשה טובא בדבריו שם, דהרי לכאורה קושייתו היא ממש קושיית הגמ' בשבועות שם שתירצו שאני אבודים דלא שכיחי. וגם מה שדן אליבא דר"ש, הרי לר"ש לית ליה לב ב"ד מתנה כמבואר בסוגיא שם].

ונראה ליישב בס"ד שיטת המקד"ד, דסובר דיש שני גדרי לב ב"ד מתנה. גדר אחד הוא מה שאמרו בשבועות י: "אמר עולא אמר רבי יוחנן תמידין שלא הוצרכו לציבור נפדין תמימין וכו' וכי קדושה שבהן להיכן הלכה, אמר רבה לב ב"ד מתנה עליהן אם הוצרכו ואו לאו יהיו לדמיהן וכו'", והיינו תנאי שאם לא הוצרכו הקורבנות לא תהיה בהם קדושת הגוף, וכמו שפרש"י שם י"א. ד"ה לב ב"ד מתנה עליהם, עיי"ש. ותנאי זה מועיל שאפשר לפדותן תמימים כדין קדושת דמים. ועל גדר זה דנו שם בשבועות והקשו מדין פר ושעיר שאבדו ותירצו דאבודין שאני. והיינו כיוון דלא שכיח לא חשו ב"ד להתנות בכה"ג ולא מסקו אדעתייהו (עיי' רש"י שם

מדין סכין מושכתן, אע"ג שהגמ' כבר הקשתה כן גבי לב ב"ד מתנה ותירצה אבודין שאני וכו', דדווקא תנאי דיפדו תמימים לא אמרינן היכא דלא שכיח, אבל סכין מושכתן שייך בכל אופן. ותירץ דשעיר כיוון שהגורל קובעו לא אמרינן בו סכין מושכתן. וכוונתו אחרי שכבר הגריל עליו, דבזה מיירי בברייתא שימותו או ירעו, כמו שכ' בתו"י, וכמו שכ' במקד"ד סי' כ"ד דאפי' יחדו בפה יכול לשנותו לפני הגרלה מטעם סכין מושכתן. והשתא הגמ' בשבועות שתירצה דשאני אבודים דלא שכיח ולא מתנו ב"ד, אע"ג דתנאי ב"ד דסכין מושכתן אמרינן גם באבודים, היינו משום דמיירי אחרי הגרלה דלא אמרינן תו סכין מושכתן וכו', כמו שביאר המקד"ד. וי"ל דמשום כן דן שם גם אליבא דר"ש דלית ליה לב ב"ד מתנה, דמזה שהגמ' בשבועות לא דנה על הברייתא דפר ושעיר וכו' אלא מצד התנאי דיפדו תמימים, ולא מצד התנאי שיקרבו לקורבן אחר, עוד לפני שביארו שם בסוגיא דלר"ש לית ליה לב ב"ד מתנה, מוכח דפשוט לגמ' דלא אמרינן בזה תנאי ב"ד לכו"ע גם אם מודים בכלל בעניין תנאי ב"ד. ולכן הוצרך לפרש הא דשעיר יוה"כ ושעירי ע"ז בין לרבי יהודה ובין לר"ש (עיי"ש מה שהוצרך להאריך אליבא דר"ש).

ולשיטה זו צ"ל שמה שהתו"י תלו הא דיכול לשנותן לפני הגרלה דווקא בדעת ר"ש, אינו אלא לרבנותא, דאפילו לר"ש ע"כ אינו אלא אחר הגרלה יב, אבל אה"נ דה"ה לרבנן ומשום לב ב"ד מתנה. ועד שעת הגרלה יכול לשנותן, לר"ש - בלא יחדן בפה או מעשה אחר, ולרבנן - אפי' ביחדן, כמו שהוכיח המקד"ד מהסוגיא בס"ב: .

י"א: ד"ה 'דלא שכיח' וד"ה 'אלא' ותוד"ה 'רבי'. וגדר שני הוא מה שאמרו סכין מושכתן, שגם זה תלוי בתנאי ב"ד, אבל זה תנאי ב"ד כולל על כל קורבנות הציבור שלא יקבעו עד שעת שחיטתן. ובזה לא אמרו אבודין שאני, דאין זה נצרך מצד מה שאבדו, אלא כן הוא בכלל הקורבנות גם כשהוצרכו לבסוף. ואם כן שפיר אמרינן סכין מושכתן גם גבי שעיר של יוה"כ. ויסוד שיטה זו ברמב"ן בשבועות שם [ד"ה 'איתיביה מהו'], שהגמ' הקשתה למ"ד לב ב"ד מתנה מהא דר"ש הוצרך לטעם דכולם באים לכפר על טומאת מקו"ק, ואמאי, לימא לב ב"ד מתנה עליהן ותי' דר"ש לית ליה לב ב"ד מתנה. והקשה הרמב"ן: "ולימא ליה שעירין שאינן קרבין בזמנן לא שכיח כדאמרינן לעיל שאני אבודין דלא שכיח" [ר"ל שלעניין שיקרבו של זה בזה, שהוא באופן שלא קרבו בזמנן, יש לומר דאין לב ב"ד מתנה כיון דלא שכיח כמ"ש לעיל דאבודין שאני. ורק לעניין טלאים שלא נצרכו דהוא ידוע וצפוי, מתנה לב ב"ד עליהם. ואם כן מה הקשו כאן לימא לב ב"ד מתנה]. ותירץ: "ואיכא למימר נהי דלא מתנו ב"ד במילתא דלא שכיחא לפדותן תמימים ולהוציאן לחולין, אבל שיקרבו מתנין. ולהכי שמעינן מהא דלא סבירא לן כלל לב ב"ד מתנה [ר"ל דמוכח דלר"ש אפי' תנאי שיקרבו לא אמרינן, כ"ש שלא אמרינן יפדו תמימים גם היכא דשכיח]. אי נמי הוא הדין דמצי לתרוצי הכי, אלא משום דגמריה דר' יוחנן דלר"ש לית ליה וכו'". עכ"ל. הרי דלתי' ראשון ס"ל לרמב"ן דיש שני גדרים תנאים כנ"ל. י"א ולפי"ז מובן מה שהקשה במקד"ד בסי' י"ח על הברייתא דפר ושעיר של יוה"כ ושעירי ע"ז שאבדו

י"א. וכעין זה כתב בחי' החת"ס על הסוגיא שם.

יב. או משום דדעת רבי יהודה ור"א לא מוכח דס"ל לב ב"ד מתנה. עיין שבועות יב.

דאמר ק"צ סכין מושכתן סובר כרבי יוחנן דלב ב"ד מתנה דאם לא הוצרכו יפדו תמימים. הרי דאין חילוק בין התנאים, ואם יש תנאי ב"ד דסכין מושכתן איתא נמי לתנאי דאם לא הוצרכו יפדו תמימים. י ועפ"ז נראה יותר בדעת התו"י, דס"ל דאין לב ב"ד מתנה וסכין מושכתן בשעיר של יוה"כ שאבד, ולכן תלו דווקא בדעת ר"ש, כנ"ל. ואם כן לפי המקד"ד שהשעירים נעשים קן סתומה גם בלא הגרלה, משכחת לדין הברייתא דפר ושעיר של יוה"כ שאבדו גם לפני הגרלה היכא שייחדן, ויותר הו"ל לתו"י לתלות בהפרשה ולא בהגרלה.

גם לשון התו"י ד"ה 'ונייתי ונגריל' בתירוצם שחילקו בסתמא ותלו בגורל שלזה מועיל ולזה לא מועיל, ולא רמזו בדבריהם לעיקר העניין שהחילוק נובע ממה שזה שייך לגורל וזה לא שייך בעצם לגורל, משמע קצת שאין דין השעירים שאינו יכול לעשותם שעיר חיצון תלוי בהקדשם לגדר מיוחד של קן סתומה שעומד בפ"ע, אלא הוא דין הנובע במישרין מן ההגרלה.

גם צ"ע בעצם פירושו של המק"ד דההפרשה לקן סתומה אינה מכח ההגרלה אלא ע"י הכוהנים, ולכן הגם שבטלה ההגרלה לא בטלה קביעותן כקן סתומה, דסו"ס היכא דבטלה ההגרלה ולא מועילה לשנה אחרת למה לא הווי יחודן לקן סתומה ככל הפרשה בטעות דבטלה, הרי עתה כקן סתומה אין

אומנם אפשר דהמקדש דוד היה פשוט לו לבאר כן מסברא וכתב הדברים לפי"ז. אבל בראשונים נראה שהעיקר דאין שני גדרי תנאים, שגם ברמב"ן אינו אלא לת"י ראשון, אבל למה שכתב ב"אי נמי" אין חילוק בתנאים, וגם לעניין דיקרבו אמרינן דשני אבודים דלא שכיחי. וכת"י זה כתב גם בחי' הרשב"א והר"ן. וכן היא שיטת התוס' בשבועות שם ד"ה רבי, שכ' דדווקא שעיר של יוה"כ ושעירי ע"ז לא שכיחי וכו', אבל גבי שעירי ר"ח ורגלים וכו' לא שייך לומר כן ועל כן שפיר הקשו בגמ' ולימא לב ב"ד מתנה. ולשיטה זו צ"ל דאין גדר תנאי בפ"ע לסכין מושכתן, אלא מה שהתנו חכמים שאם לא הוצרכו יפדו תמימים הוא גופו גורם שאינם נקבעים בקורבן מסוים עד שעת השחיטה. אבל היכא דלא מתנים ב"ד שאם לא יצרכו, לא יהיו בקדוה"ג, גם אין סכין מושכתן. וכן מבואר בחי' הרשב"א בשם הר"ח שכ' ור"ח ז"ל פי' מושכתן למה שהן עכשיו וכו' הסכין הוא שמושכן וקובען למה שהן שעד שעת השחיטה יכול לשנותן ולפדותן אם לא הוצרכו לציבור דלב ב"ד מתנה עליהן וכדרכי יוחנן וכו' עכ"ל. וכן מבואר בחי' הר"ן. וכך נראה באופן פשוט בזבחים ו: דמייתי ראייה מהא דר"ש לית ליה לב ב"ד מתנה שאם לא הוצרכו דיפדו תמימם, להא דגם לא ס"ל דק"צ סכין מושכתן, וכן בשבועות י"ב: דאמרו דשמואל

יג. ואף שיש לדחות ולומר דאע"ג שגדריהם שונים ואפשר שיתנו את זה בלא זה, מ"מ שפיר מוכיח מזה על זה. דבעלמא מי שסובר שב"ד מתנה לעניין סכין מושכתן יסבור כן גם לעניין יפדו תמימים, ומי שלא סובר דהתנו שיפדו תמימים ע"כ לית ליה עניין לב ב"ד מתנה גם לעניין סכין מושכתן, דאין חילוק עקרוני בזה, וכן צ"ל לפי התירוץ הראשון ברמב"ן הנ"ל. סו"ס אם מדובר בשני תנאים נפרדים, יש מקום בסברא לחלק דלעניין שיפדו תמימים לא נדרשים ב"ד להתנות אבל לעניין שעד שעת ההקרבה לא יקבע שזה אינו תלוי בצורך מסוים, מתנים. וכמו לעניין לא שכיחא הנ"ל. ובפרט שגם לר"ש מצינו שאומרים לב ב"ד מתנה היכא דאין תקנה כלל, עיין מנחות עט: ועיין בהשמטות השטמ"ק שם אות בשם התוס' טוך (ואולי משום כן הזדקק הרמב"ן לפרש דרך אחרת באי נמי).

בהם צורך ואין להם תקנה. י

דר"ש אם כן ס"ל דמיירי בהופרשו עכ"פ לשעירים הבאים ביוה"כ טו, דאל"כ פשיטא שיכול להקריבם למה שירצה ואינו עניין לסוגיא בריש שבועות דמיירי אחר הפרשה. טז ומ"מ גם לשיטת החזו"א יש גדר יחוד השעירים להגרלה בפה או במעשה גם בלי שהגריל עליהם עדיין, ואם כן מסתבר שיודה בזה לסברת המקד"ד, דגם כשלא ייחדן, אם הגריל עליהם למעשה אין לך יחדן גדול מזה.

אומנם החזו"א הקשה לפירושו מהא דבעינן בשעירי הגרלה דתהיה לקחיתן כאחת, ואם כן כשלוקחן וודאי מייחדן להגרלה, דאם לא כן, אם יקח אחד מהם לשעיר חיצון בטלה לקחיתן כאחת. ותירץ דאפשר דמקיים מצוות לקחיתן כאחת גם כשמייחד שני שעירים למצוותן כאחת, אף שבשעת הקדשן לא היה כאחת [נפשיטא ליה דלא מקרי לקחיתן כאחת אם לא לקחן בפנ"ע אלא בתוך כמה שעירים]. מיהו צ"ע, דהתו"י ס"ב: ד"ה 'ולקחיתן כאחת', פירשו דהיינו כגון שלקחם מאדם אחד ביחד או משני בני אדם וכגון שעשו שניהם שליח לקבל המעות וכו', הרי דבעינן דווקא דמשעת לקחיתן ממש יהיה כאחד, והדרא קושיא לדוכתא דאם יש יחדן בלא הגרלה, הרי סתמן מייחדן משעת לקיחה.

ואולי ניתן לפרש בדרך אחרת, דהנה המקור להא דשעיר פנימי אינו ראוי לשעיר חיצון הוא בשבועות י"ב:, דהטעם דאמרינן יקרבו זב"ז הוא משום דמתחילתן לא באו אלא

ועיין חזו"א או"ח סי' קכ"ח סק"ב שכ' ג"כ להקשות בסוגיא בס"ב: אמאי אמרינן דראוי לשעיר הנעשה בחוץ, הרי לכו"ע שעיר פנימי אינו ראוי לחיצון. ותירץ דהשעירים הנלקחים בדמי תרומת הלשכה אינן מיוחדים לקורבן מסוים, אלא קדושים קדוה"ג לכל קורבנות הבאין שעירין ומתפרשין אח"כ בעשיית כהן, דומיא דקן סתומה. ושעירי יוה"כ הגרלתן מפרשתן והלכך קודם הגרלה הן ראויין לשעיר החיצון. מיהו נראה שאם ייחד השנים להגריל עליהם, נתייחדו למצוותן ואינן ראויין לחיצון וכו'. ועיי"ש שביאר עפ"ז את דברי התו"י (ס"ג. ד"ה 'עד') שכתבו דהיכא שכבר נתקדש שעיר החיצון לא אמרינן הואיל וראוי לשעיר חיצון. וכ' דלכאורה אף אם הקדיש חיצון יכול להקדיש אחר וכו' אלא כוונת התו"י דכיוון שהחיצון כבר נתייחד, כאשר מקדיש ב' השעירים למצוותן הווי כמיחדן למצוותן ואז א"א ליה לשנותן. עכתו"ד, עיי"ש. מבואר דמפרש הסוגיא בלא ייחדן, דלא כהמקד"ד [והיינו כמוש"כ לעיל דלא אמרינן כאן לב ב"ד מתנה]. ולשון שעירי יוה"כ שנקטו שם (שממנה הכריח במקד"ד דמיירי אפילו ביוחדו) יש לפרש דהופרשו לצורך שעירי יוה"כ איזה שיהיו, ושעיר חיצון בכלל זה. וכגדר הפרשה זה מוכח מדברי התו"י עצמם, מדהוצרכו לתלות הא דיכול לשנות השעירים קודם הגרלה לקורבן אחר בהא

יז. ועי"ד שכ' בקה"י, כני"ל בהערה ד.

טו. דאי אפשר לפרש דמיירי ביוחדו לשעירי הגרלה, דאם כן מוכח דאין ייחודן של השעירים בפה בלא הגרלה, מונע שניים לשעירים אחרים, וזה שלא כדעת המקדש דוד והחזון איש(ואעי"ג דסבירא ליה למקד"ד דאפילו בייחדן מ"מ לב ב"ד מתנה ויכול לשנות עד ההגרלה – הא התו"י מיירי אליבא דר"ש, וכני"ל).

טז. ואף שהחזו"א נקט לשון דהפרישם לכל הקורבנות הבאים שעירים, האי לאו למימרא לכל השעירים בשנה, אלא לאפוקי שאינו מקדישו קדוה"ג לקורבן מסוים.

דיהו של ר"ח קריבין ביוה"כ דמעלין בקודש, אבל של יוה"כ בר"ח היאך הן קריבין דהא אין מורידין בקודש". עכ"ל. ואף שהמשנה מיירי בשעיר חיצון של יוה"כ, וסברת מעלין בקודש ואין מורידין שם היא מצד רוב הכפרה שהופרש לה, וגם בהמשך מבאר הירושלמי דלא משום מעלין בקודש נגעו בה, אלא מצד ההתכפרות, ששעיר של יוה"כ כולל את כפרת שעיר ר"ח ולכן יכול לבא בר"ח, מ"מ למדנו סברא למנוע להקריב של זה בזה מצד 'אין מורידין בקודש' גם בשני קורבנות ששניהן קדושין קדוה"ג ושניהם חטאות וכו'. ואף שמצד הבדל הכפרה לא אמרינן כן, אפשר שלעניין פנימי וחיצון אמרינן כן, וזהו התנאי שאמר רבי שמעון ששניהם לא באו מתחילה אלא לכפר על מזבח החיצון. ויש לבאר עפ"י מה שאמרו שם בהמשך הגמ': "תנא לא הוקדש אלא לכפר על מזבח החיצון", [והמהרש"ל מוחק זה כמו שצויין על הגיליון, ואולי מטעם שלכאורה אינו אלא כפל העניין של סוף הברייתא הקודמת שמתחילתו לא בא וכו', אבל בפ"ה הר"ח גרס לה]. ולפי משנת י"ל דבא לבאר בזה שהתנאי של מזבח החיצון הוא מצד הקדשת הקורבן גופה, דלא דמי הקדשו של שעיר פנימי להקדשה למזבח חיצון. ושעיר שהוקדש לפנימי אינו יכול לעשותו לחיצון.

ומעתה י"ל, דזו כוונת התו"י במש"כ דמ"מ מהני מה שהגרילו עליהם שאין לשנותם לשום שעיר וכו', והיינו שבמה שהגרילו עליהם הרי מעמידם בזה לעשות על ידם שעיר פנימי ויש להם בזה צד מעלה של שעיר פנימי"ו ותו לא מצי להוריד בהם לעשותן לשעיר חיצון. ואע"ג דכשבטל

לכפר על מזבח החיצון, ומשמע דשעיר פנימי לא, וכמו שכ' שם בתוד"ה 'שמתחילה': "דאע"ג דבמתני' (ב:) מפרש משום דבאין לכפר על טומאת מקו"ק, תרתי בעינן מקדש וקודשיו ומזבח החיצון לאפוקי שעיר הפנימי וכו'. " והנה התנאי שכולם באים לכפר על טומאת מקו"ק הוא מצד החובה שלשמה באים להקריב עתה, דאינו יכול לכפר כפרתה בקורבן שהופרש כבר לכפרה פחותה ממנה, וכמו שאמרו לו לר"ש במשנה: "אם כן יהיו של יוה"כ קריבין בראשי חודשים אבל היאך של ר"ח קריבין ביוה"כ לכפר כפרה שאינה שלה", וכדפרש"י שם בד"ה 'היאך יקריבו': "והלא כשהופרש לא לכפר כפרה זו הופרש". ועל זה משיב רבי שמעון שכולם שווים שבאים לכפר על טומאת מקו"ק, ומכפר על מה שהופרש, עיין שם רש"י ד"ה 'כולן באין'. אבל התנאי שמתחילה לא בא אלא לכפר על מזבח החיצון, י"ל שאינו משום החובה של עתה, אלא מצד מה שהופרש לו מעיקרא, שכיוון שיוחד לעבודת פנים א"א לעשותו לחיצון דשם מצוות פנים עליו, ובזה לא הותר לשנות מקורבן לקורבן.

ויש לסייע סברא זו מהירושלמי שבועות פ"א ה"ה, שהקשה על מה שאמרו רבנן לר"ש במשנה: "אם כן יהיו של יוה"כ קריבין בר"ח אבל היאך של ר"ח קריבין ביוה"כ לכפר כפרה שאינה שלה וכו'": "א"ר יוסי דרומייתא קומי רבי יונה ההן צורכה למיתני, א"כ יהו של ראשי חודשים קריבין ביוה"כ, שכן מעלין בקודש ואין מורידין, אבל של יוה"כ אין קריבין בר"ח שאין מורידין בקודש", ופירש הפני משה ד"ה 'הכין צורכה למיתני': "איפכא מיבעי להו להשיב,

יז. והיינו משום דמצד מצוות ההגרלה תלויין זה בזה לקבוע מי מביניהם שעיר פנימי. ויתר על כן, עיין גבורת ארי סו: ד"ה עתי שכתב דכיון דשני שעירי יוה"כ מעכבין זא"ז כדתנן

דלא חל ע"י הנחת הלחם על שולחן של זהב גדר קדושה המצריך בו דין זהב. ושם למדו דין דאין מורידין ממ"ש ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וכו', ופרש"י באי נמי: "דלא סייעוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים וכו' ש"מ דאין מורידין לפיכך לא נתעסקו בו אחרים". וגם בזה הרי לא שייך חלות גדר קדושה ע"י מה שנתעסק בו משה, שיצריך שלא יתעסקו בו אחרים. ועל כן גם בנדון דידן, אע"ג דבטלה קביעתו לשעיר פנימי י"ל דיהיה אסור להוריד בו מצד מה שהיה מופרש לפנימי. ועל כן לא יכול לשנותם לשעיר חיצון.^ט

הגורל בטלה קביעותן לשעיר פנימי ומשתלח, מ"מ מהני מה שכבר היו במעלה זו ע"י הגורל לכך, שגם עתה אין מורידין בהם, משום דהדין שמעלין בקודש ואין מורידין אינו משום מעלה שחלה עתה על החפצא של הקודש ואסור לשנות בה, אלא הוא דין בגדרי המעשה - הנהגה בענייני קודש, שאין לשנות לגריעותא באופני המעשה. וכמו שלמדו במנחות צ"ט. דמניח לחם הפנים בחוץ על שולחן של כסף ובפנים בהיכל על שולחן לחם הפנים שהוא של זהב, ואח"כ כשמוציאו מניחו ג"כ על שולחן זהב משום מעלין בקודש ואין מורידין, אע"ג

סוף פ"ג דמנחות וכדמוכח בכולי פירקין, הוה ליה שעיר של שם ושל עזאזל כחד וכאילו הם קורבן א' ושחיטת שעיר של שם דדחי יוה"כ מהני לשל עזאזל כאילו הוא גופו ועיין ח"י הרשב"א שבועות יג: ד"ה חומר בשעיר. ולפ"ז י"ל דמעלת הקודש היא גם מצד השעיר המשתלח ולא רק ביחס לשעיר הפנימי.

יח. ולא דמי הא לכל הפרשה בטעות וללב ב"ד מתנה וכל כה"ג דאמרינן דיוצא לחולין ומותר לכל דבר. דהתם פוקע ממנו קדוה"ג. וגם הווי למפרע. משא"כ בהגרלה דאינו למפרע וגם לא פוקעת מהשעירים קדוה"ג אלא רק הפרשתו לשעיר פנימי ומשתלח, ועל כן הדין בזה הוא מעלין בקודש ואין מורידין.

יט. וכל זה אינו אלא לדרך שביארנו לעיל שקביעות ההגרלה בטלה מכאן ואילך. אבל לצד דבטלה למפרע כהפרשה בטעות, א"א לומר כן שהרי נמצא שלא היה בו צד פנימי מעולם.